

Федосій О. О.

кандидат філологічних наук,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

**ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЗМУ ПРОЗОПИСЬМА
ОЛЕКСАНДРА ЖОВНИ**

У статті розглянуто особливості психологізму творів О. Жовни, з'ясовано способи й чинники психологічного аналізу, до якого вдається письменник. На основі дослідження конкретних творів («Вдовушка», «В старому домі», «Партитура на могильному камені», «Після лекції», «Бабка», «Наталочка», «Маленьке життя» та ін.) увиразнено творчу самобутність О. Жовни, його майстерність зображення внутрішнього світу людини, відтворення психоемоційних процесів.

Психологізм як визначальна особливість прозописьма О. Жовни зумовлює специфіку стилю митця, в основі якого – поєднання традиції й новаторства, синтез принципів неореалізму, неоромантизму, екзистенціалізму. Художньо-психологічний аналіз, який розгортає письменник, є основою образної та ідейно-тематичної систем творів. Художньо досліджуючи внутрішній світ своїх героїв, зокрема митців, жінок, дітей, О. Жовна актуалізує тему мотивації, досвіду створення й рецепції мистецького твору, проблеми творчої і, як наслідок, психологічної кризи, складнощі взаєморозуміння між людьми, прояви раціонального й ірраціонального в людських почуттях та поведінці, пошуки сенсу в діяльності й житті. Важливою складовою психологізму прози О. Жовни є морально-етичні (доброта і жорстокість, гріх і спокута, любов, віра, взаєморозуміння, жертвовність) й екзистенційні мотиви (відчуження, страх, самотність, страждання, втрата сенсу життя). Чинниками поглибленого психологічного аналізу в творах письменника є прийоми ретроспекції, поєднання різних часових пластів, композиційне обрамлення, асоціативний паралелізм, художня деталізація. Доведено, що важливу роль у розкритті психології героїв відіграють елементи сновидінь, внутрішній монолог, першоособова нарація, рецепція й оцінки героя-оповідача.

Ключові слова: психологізм, проза, оповідання, образ, тема, ідея.

Постановка проблеми. У контексті сучасної української літератури особливе місце належить самобутньому письменнику Олександру Жовні (нар. 1960). Його талант яскраво виявився в прозових жанрах – новелах, оповіданнях, повістях, романах, що увійшли до збірок «Партитура на могильному камені» (1991), «Експеримент» (2003), «Маленьке життя» (2004), «Ї тіло пахло зимовими яблуками» (2008), «Визрівання» (2015). У центрі художнього мислення митця – психологія людських стосунків, мінливість почуттів, співвідношення ірраціонального й раціонального в поведінці людини, вірність і зрада, гріх та каяття, значення мистецтва, внутрішній світ дитини. Твори О. Жовни прикметні майстерним поєднанням традиції й новаторства, оригінальним авторським стилем, що синтезує ознаки неореалізму та неоромантизму, екзистенційним світовідчуттям, зануренням у психологію людини, змістовою сконцентрованістю, значною роллю художньої деталі, яскравістю образів.

Постановка завдання. Попри окремі звернення критиків і науковців до творчого доробку О. Жовни [див.: 1, 5, 7], поетика його прози досі залишається недостатньо дослідженою та осмисленою. У цьому сенсі актуальною видається **мета статті:** аналіз знакової особливості прози письменника – психологізму, що, в свою чергу, передбачає розкриття образної, ідейно-тематичної, сюжетно-композиційної, зображально-виражальної специфіки творів.

Виклад основного матеріалу. В своїй творчості О. Жовна продовжує й оновлює традицію психологічного прозописьма, характерну для митців-модерністів кінця XIX – початку XX ст., які художньо відтворювали такі стани, як «тривога, жах, обсесія, трагічний нонсенс буття» [2, с. 240]. Заглиблюючись у психологію людини, письменник намагається показати складнощі співіснування морального й аморального, свідомого і підсвідомого, творчого та руйнівного. Особливу увагу О. Жовна приділяє художньому осмисленню психології митців, жінок, дітей. Його

цікавлять екзистенційні концепти буття людини, зокрема відчай, тривога, самотність, втрата сенсу, а також «крайні прояви людської поведінки, що межують з афектом і патологією. Та саме через вихід за рамки норми Жовна розкриває безодню людської душі» [5, с. 4]. Всебічному зображенню психології персонажа сприяють нарративні форми (зокрема першоособовий нарратив), прийоми ретроспекції, асоціативний паралелізм, наявність внутрішнього сюжету.

В оповіданні «Вдовушка» О. Жовна відтворює складні психо-емоційні процеси героя-наратора, викликані спогляданням картини «Вдовушка» (1831) авторства Якова Капкова (1816–1854). Письменник актуалізує ідею про те, що дзеркалом внутрішнього світу людини – і творця, і реципієнта – є мистецький твір, його поява та сприйняття. Мистецтво здатне впливати на психологію людини й змінювати її. Цю властивість мистецтва герой порівнює із зараженням особливою хворобою, «яка не лікується пігулками, і від неї не хочеться видужувати навіть під страхом фатального кінця» [3, с. 5]; про здатність «по-справжньому хворіти мистецтвом» [3, с. 9] говорить і героїня твору – художниця.

Досвід сприйняття мистецького твору, на якому О. Жовна зосереджений у своєму оповіданні, має властивість змінюватися в залежності від обставин, часу, внутрішнього стану реципієнта, подій та почуттів, які він пережив. Після знайомства із загадковою художницею, герой вже бачить в картині «дещо нове, незнайоме, що робило новим і незнайомим моє відчуття, незрозумілим і невідзначеним, здавалось, майже не реальним, а набутиим у давно почутому сні чужого життя <...>» [3, с. 15]. Знайомство з художницею, спілкування з нею спрямовує тему рецепції мистецького твору в інше русло: сприйняття іншої людини, намагання зрозуміти її. Картини художниці здатні пролити світло на її загадковий внутрішній світ. Абстракції «з різнокольоровими, безладно розкиданими, розхристаними нервовими штрихами, з трикутниками та паралелограмами, з яких дивились червоні очі, з шаленими неземними пейзажами, розірваними хмарами, частинами людського тіла <...>» [3, с. 7] репрезентують її відчай і біль втрати творчого натхнення, що для неї є сенсом життя. У цьому контексті зрозумілою є її паралель із «Вдовушкою»: « – Я теж сьогодні “Вдовушка”, хоча я втратила не мужчину <...>. Я овдовіла більшим, значимішим. Мене залишило моє мистецтво, зрозумій, яке я любила більше, ніж будь-якого мужчину... а разом з ним – і розум,

нормальний глузд» [3, с. 8]. Повсякчас наголошуючи на зв'язку психології й творчості, письменник показує, що психологічна криза є наслідком творчої: саме такий стан переживає художниця. Вона долає межу й переходить від абстракцій своїх картин до реалізму життя: «Адже тобі хочеться бачити моє тіло. Воно й справді приємне і зрозуміле. Що ж, будемо реалістами, але глибокими, до самого дна. <...> Хай торжествує реалізм!» [3, 9–10].

Передчуття неминучого втілюється в картині, на якій зображено велике око, «скорчене в тяжкій неприродній гримасі. Жажливим було те око. І мені враз побачився той вечір і її скривлене в такій же хворобливо-нервовій гримасі бліде обличчя. <...> око дивилося тепер на мене її очима, і була в ньому чи то дика усмішка, чи то гнів, чи то неосвяжна безкрая туга й пуста» [3, с. 14]. Не здатна подолати творчу і, як наслідок, психологічну кризу, художниця накладає на себе руки.

Розкриваючи складну діалектику внутрішнього світу своїх героїв, О. Жовна піднімає тему духовного зв'язку між людьми. Здатність розуміти мистецтво, потреба проникнути в таємницю таланту, людської душі – те, що єднає героїв. Наратор саме тому привернув увагу художниці, бо він здатний, як і вона, «по-справжньому хворіти мистецтвом» [3, с. 9]. Магістральна для творчості О. Жовни тема ірраціональності людських почуттів і поведінки розкривається через показ сприйняття героєм-оповідачем художниці: він усвідомлює, що не здатний раціонально пояснити власні почуття, які вона в нього викликає: «<...> з кожною хвилиною я проймався почуттям, природу якого не міг з'ясувати, воно притягувало, зближало жінку зі мною <...>» [3, с. 8].

Репрезентації поглибленого психологізму сприяє ретроспективна форма твору. Оповідь розгортається у формі спогадів героя-наратора про те, що він пережив у минулому, а це зумовлює залучення прийомів самоаналізу, проведення асоціативних паралелей.

Психологія митця цікавить О. Жовну і в оповіданні «В старому домі». Художник Лука теж переживає творчу кризу, проте спричинена вона не втратою натхнення, а відсутністю об'єкта зображення. Врешті такий об'єкт знайшовся – ним стала квартирантка Луки Любаша. Психологічно вмотивовано автор відтворює трансформацію творчої пристрасті у кохання. Любаша ж мріє про щастя, проте не пов'язує його з Лукою. Розкриваючи складності людських почуттів, письменник акцентує на проблемі взаєморозуміння між

людьми, нездатності відчутти й почути іншого, наслідком чого стає самотність і відчуження: «Дивна, справді дивна розмова відбулася тепер глухої осінньої ночі, розмова, в якій кожен так намагався сказати щось головне, найважливіше, і в якій, здавалось, ні він, ні вона не чули одне одного. І лише старий будинок <...> слухав їх взаємоглуху розмову в тихому покої своїх кімнат, двох таких несхожих і, в той же час, таких спільних у своїй самотності і відчаї <...>» [4, с. 81].

Як і в інших творах О. Жовни, в цьому оповіданні важливими чинниками психологізму прозописма є екзистенційні мотиви: швидкоплинність часу, примарність сподівань, відчуженість, втрата сенсу, реальність лише «межі, за якою ніщо, пуста, ніч» [4, с. 81].

Психологізм є поетикальною домінантою твору «Партитура на могильному камені», дія якого відбувається в Лебединській лікарні для психічно хворих, на території якої колись був чоловічий монастир. Крізь призму сприйняття героя-наратора – лікаря-практиканта – розкривається складний світ одного з пацієнтів лікарні – композитора Лейбовича-Сарського, який страждає від «нав'язливої ідеї» про те, «що до нього нібито являється монах, який хоче його знищити» [3, с. 111]. Герой-наратор, якому композитор розповів свою історію, послідовно розкриває причини психологічного стану пацієнта. Лейбович-Сарський був відомий як творець геніального реквієма. Проте авторство реквієма належить не йому: ноти композитор переписав із могильного каменя, а щоб правда не відкрилася, знищив партитуру на камені. Цікавим у цьому контексті є спогад О. Жовни про появу задуму твору: «Ще студентом я та мій польський приятель Войцех Лепковський (йому присвячений твір. – О. Ф.) ходили на Байкове кладовище й натрапили на могильний камінь, де були викарбовані ноти і шматок партитури. Войцех переписав їх на сірникову коробку (саме на сірникову коробку переписав ноти й герой твору, Лейбович-Сарський. – О. Ф.) і вдома зіграв на роялі. Я почув дивну музику» [6].

З розповіді Лейбовича-Сарського постає динаміка складних психологічних процесів, які він переживає після свого вчинку. Спершу то було запаморочення від успіху й слави («Успіх п'янив мене, я був щасливий і не помічав нічого навколо себе. Я навіть справді почав вірити у те, що реквієм мій» [3, с. 117]). Проте з часом з'являється усвідомлення скоєного – спокуса негідною славою і зневага пам'яті справжнього автора (ним був монах, який багато років тому «писав музику,

але музику його ніхто не виконував. Написані ним мелодії порушували церковні канони. Не один рік монах точив камінь, який заповідав поставити на його могилі» [3, с. 116]). Лейбович-Сарський відчуває потребу спокутувати свій негідний вчинок, проте трагізм полягає в тому, що він розуміє неможливість цього. Як покарання й водночас помсту зневаженого монаха-композитора герой сприймає його появи: «<...> він гнітив мене своєю присутністю, ніби стискував у своїх холодних руках мою душу. <...> він просто повільно знищує мене. Кінець мій має бути довгим і нестерпним. Однак, я не намагаюсь боротися з ним чи якось протистояти, бо ж знаю, що скоїв, і прощення мені немає» [3, с. 120–121].

Значну роль у поглибленні психологізму відіграють уведені в текст сновидіння, які увиразнюють значення підсвідомих чинників у поведінці людини (уві сні постають забуті дитячі враження, пов'язані з монастирським кладовищем; уві сні лунає мелодія, яка буде відтворена з нот, викарбованих на могильному камені). Психологізм твору формують й інтуїтивні чинники (вони спонукають героя розшукати камінь із нотами на могилі), а також містичний вимір, де діє загадковий монах – справжній автор партитури. Його з'яви сприймаються композитором як кара за скоєне, зумовлюють складні психологічні процеси в душі, які сторонніми бачаться як прояви божевілля, проте герой-наратор не помічає в Лейбовича-Сарського розладу психіки, що актуалізує проблему межі між божевіллям і адекватністю. Те, що переживає композитор, спонукає до переосмислення не лише власного вчинку, а й уявлень про добро і зло, гріх та спокуту, вічність і минулість («<...> я пізнав велику істину життя, взагалі істину, адже життя і смерть, існування душі в її різних виявах, повторях і народженнях, видозмінах, але ні в якому разі не крахові. Ви, як і всі ми, будете існувати вічно, повірте мені. І ми обов'язково зустрінемося ще з вами» [3, с. 131]). Ідея про психологічне страждання як спосіб прозріння й спокути актуалізує екзистенційний контекст твору.

Психологізм прозописма О. Жовни виразно репрезентований в системі жіночих образів його творів. Значну роль у розкритті внутрішнього світу героїні оповідання «Після лекції» відіграють особливості наративної організації тексту та рецепція героя-оповідача. Поведінка жінки, за якою він спостерігає в ресторані, дозволяє зробити певні висновки про особливості її внутрішнього світу й переживань. Те, що жінка «багато

пила, мало їла, палила і, здавалось, майже не п'яніла», а всі, хто робили спроби сісти поруч або ж запросити її на танець, «повертались ні з чим, до того ж, здається, ображеними» [4, с. 63], свідчить про її прагнення уникнути спілкування й бути на самоті. Бажання жінки відсторонитися від реальності виказує її замовлення пісні В. Висоцького про переселення душ. Важлива психологічна деталь – усмішка: «<...> так люди усміхаються зовсім не від того, що їм дуже добре, а хто зна, може й навпаки» [4, с. 63]. Виразним способом відтворення емоційно-психологічного стану жінки є мовлення – монолог, звернений до героя-оповідача: «Дуже вже обридли ви мені всі. Ох, як обридли... І як ви глибоко помиляєтесь, коли думаєте, що без вас жінці неодмінно повинно бути сумно, самотньо. <...> Можу я відпочити від усього цього, від турбот, чоловіка, коханців нарешті? Хоч би трохи побути одній. <...> От сьогодні у мене, здавалось, знайшовся такий день. Чуже місто, де абсолютно чужі люди. Думала: все, втекла, ось воно. Так ні ж, і тут знову те ж саме» [4, с. 64]. За словами жінки проступає психологічна криза, яку вона переживає, що згодом підтверджується її спробою накласти на себе руки. В цьому контексті, як і в розглянутих творах, увиразнюється екзистенційна основа психологічного стану: почуття відчуження, порожнечі, втрати сенсу життя. Поглибленню психологізму зображеного сприяє сюжетно-композиційна організація твору, зокрема прийом обрамлення, головним чинником якого є образ лектора, з яким, в свою чергу, пов'язана сюжетна інтрига й відкритий фінал.

Способом розкриття образу Віки – героїні оповідання «Бабка», її внутрішнього світу є асоціативний паралелізм. Особливості зовнішності й поведінки дівчини дають підстави Білашу порівняти її з бабкою: «<...> коли двері вже почали зачинятися, на сходинку влетіла бабка. Тобто, то була школярка, певно, випускниця <...>. Перш за все він відзначив, що то була незвичайна бабка, котрі зустрічаються на болоті і надто рідко. У них винятково витончений стан і широкі окамитово-сині крильця. Саме на ті окамитово-сині крильця були схожі її довгі звужені очі <...>» [4, с. 27–28]. Характер дівчини, її внутрішній світ розкриваються крізь призму сприйняття закоханого в неї Білаша. Безпосередня, романтична Віка втрачає віру у реальність казки, адже Білаш виявився нездатним порушити умовності життя.

Психологічні страждання Леськи – героїні оповідання «Кульгава русалка» – спричинені її

зовнішністю: дівчина мала вкрите ластовинням тіло й пошкоджену ногу. Саме через свій вигляд Леська почувалася самотньою й відчуженою: «Єдиною подругою Леськи була стара собака Жучка. Навіть мати іноді соромилась своєї дочки, особливо на людях, і майже зовсім відцуралася, коли у Леськи з'явилася маленька сестричка з чистим білявим личком і рівненькими ніжками» [3, с. 20]. Внутрішній трагізм героїні поглиблюється болісним сприйняттям реакції оточуючих на її зовнішність, а їхні погляди – «зневажливі, жалісливі, здивовані, байдужі, зверхні, злі, пихаті» [3, с. 20] – змушують дівчину усамітнюватися, ховатися від людей. Образ Леськи розкривається двопланово: через авторське висвітлення і через сприйняття її дідом Корнієм (саме в очах Корнія Леська, яка пішла в ніч на Петра і Павла купатися в річці зі сподіванням, що її зовнішність зміниться, постає русалкою).

Психологічно-вмотивованим, щемливо-проникливим і трагічним є образ матері в оповіданні «Наталочка». Форма імені літньої жінки – Наталочка – зумовлена її зовнішністю й характером: «Наталочка. Справді, трохи дивно для старої баби, але звали її саме так, тому що своїм дрібним виглядом та тихою вдачею на Наталку, або ж Наталю вона аж ніяк не тягнула» [3, с. 52]. Повноті розкриття й цілісності образу сприяє прийом ретроспекції: короткими штрихами письменник відтворює складну долю жінки, єдиною втіхою для якої є син Іван. Почувши, що він у лікарні, Наталочка, незважаючи на пізній час і негоду, негайно вирушає туди. Третьоособовий наратив у творі поєднано з формою оповіді від першої особи, що дозволяє максимально розкрити внутрішній світ матері. Відтворюючи переживання Наталочки, автор фокусує увагу на психо-емоційній динаміці внутрішнього світу героїні: хвилювання в дорозі до лікарні («Чому він не сповістив про хворобу? <...> Хіба вже не можна було сповістити? На серці тужавів неспокий» [3, с. 53]), радість, коли бачить сина живим («<...> відлягло від серця, але виступили сльози» [3, с. 54]), знічення, коли ловить сердитий погляд сина («Наталочка було приготувала руки для обіймів, але, відчувши синів настрої, знітилась <...>» [3, с. 55]), розгублення і страх, коли чує його жорстокі докори: «– Ви що, мене позорить сюди приїхали? – озираючись, упівголоса сказав Іван, – мене тут кожна собака знає. Що це за вузол? Що ви придумали? Чого вам дома не сидиться? Ви подивіться, на кого ви схожі, мокра, задрипана, з цим вузлом, палиця. До чого ця палиця?

Завтра весь город буде говорити» [3, с. 55]. Показуючи подальшу поведінку Наталочки, письменник акцентує, що материнська любов не сумісна з образами: повертаючись з лікарні, вона переймається не жорстокими словами сина, а тим, що він «гостинця не взяв» [3, с. 56] й тішиться, що «з Ванею нічого лихого, апендицит – то зараз не страшно. Все одно добре, що приїхала, тепер спокійна буду» [3, с. 56].

У своїх творах, зокрема в оповіданнях «Маленьке життя», «Чому-то Сашко не приходить?», О. Жовна виявив майстерність відтворення психології дитини. У центрі оповідання «Маленьке життя» – образ художника Пилипка. Залишившись сиротою, Пилипок опинився у Лебединському монастирі під опікою ченців-художників Афанасія та Михайла і починає малювати, виявляючи неабиякі здібності. Переїнявшись бажанням допомогти хворій дівчинці, Пилипок декілька ночей малює ікону Пантелеймона-зцілителя, вкладаючи в образ святого палке бажання допомогти, щирість, віру та свій мистецький хист: «<...> через якийсь час на білій дощечці з'явилися перші контури. Пилипкові очі заблищали, він увесь поринув у світ образів і настільки захопився роботою, що незчувся, як минув час <...>. Образ, який з'являвся на його маленькій дощечці, захоплював його все більше й більше, манив за собою все далі, далеко за стіни темної келії у щось світле, казкове й красиве <...>» [3, с. 39–40]. З намальованою власноруч іконою святого Пантелеймона-зцілителя Пилипок декілька ночей стояв біля вікна келії, де перебувала хвора дівчинка. Бажання допомогти хворій, віра в Пантелеймона-зцілителя були настільки сильними, що маленький художник не зважав ні на мороз, ні на втому (« – Допоможи їй одужати. Ти сильний. Ти все можеш, – Пилипок пере-

хрестився і приклав обличчя святого до прозорої полями на шибі. <...> не чув ні холоду, ні морозу <...>» [3, с. 41–42]. Дівчинка одужала, а Пилипок від стояння на морозі захворів і помер, проте намальована ним ікона не загубилася і не втратила свого значення й після завершення його «маленького життя», адже створена вона була з вірою, любов'ю й жертвністю. Поглибленню психологізму зображеного сприяє структура твору, зокрема невеликі пролог та епілог, що формують композиційне обрамлення і пов'язані між собою часовими координатами та особою наратора, але віддалені у часі на півтора століття від головної сюжетної лінії – історії про Пилипка. Єднальним чинником часових пластів є ікона святого великомученика Пантелеймона.

Висновки. Як засвідчили спостереження, психологізм є визначальною особливістю прозописма О. Жовни, основою образної та ідейно-тематичної систем його творів. Художньо досліджуючи внутрішній світ своїх героїв, зокрема митців, жінок, дітей, письменник актуалізує тему мотивації й досвіду створення мистецького твору, особливостей його рецепції, проблему творчої кризи та її наслідків, складнощі взаєморозуміння між людьми, прояви раціонального й ірраціонального в людських почуттях та поведінці. Важливою складовою психологізму прози О. Жовни є морально-етичні (добро і зло, гріх і спокута, любов, віра, взаєморозуміння) та екзистенційні мотиви (відчуження, самотність, страждання, втрата сенсу життя). Чинниками поглибленого психологічного аналізу в контексті художнього світу є прийоми ретроспекції, композиційного обрамлення, асоціативного паралелізму, художньої деталізації. Важливу роль у розкритті психології героїв відіграють елементи сновидінь, внутрішній монолог, рецепція оповідача.

Список літератури:

1. Бондар В. Рання проза: пошуки власного стилю. *Жовна О. Маленьке життя*. Кіровоград : ПВД «Мавік», 2004. С. 3–10.
2. Денисюк І. Розвиток української малої прози XIX – поч. XX століття. Львів: Науково-видавниче товариство «Академічний Експрес», 1999. 280 с.
3. Жовна О. Визрівання: проза. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2015. 560 с.
4. Жовна О. Партитура на могильному камені. НКВЦ «Рось», 1991. 93 с.
5. Література після падіння залізної стіни (розмова Мартина Пастушака з Володимиром Даниленком). *Кур'єр Кривбасу*. 2006. № 200. С. 3–10.
6. Олександр Жовна: «Сценарій як жанр – небезпечний». Про дивності творчості та власний рай у Новомиргороді. *День*. 2012. № 148. URL.: <https://day.kyiv.ua/uk/article/kultura/oleksandr-zhovna-scenariy-uk-zhanr-nebezpechniy>
7. Федосій О. «...Світ у краплі води»: малі епічні форми у контексті сучасної української літератури: монографія. Київ: Інтерсервіс, 2019. 180 с.

Fedosij O. O. FEATURES OF PSYCHOLOGISM OF OLEXANDER ZHOVNA'S PROSE

The article considers the peculiarities of the psychologism of O. Zhovna's works, clarifies the methods and factors of psychological analysis used by the writer. On the basis of research of concrete works ("Widow", "In the old house", "Score on the tombstone", "After the lecture", "Natalochka", "Little life", etc.) O. Zhovna's creative identity is expressed, his skill in depicting the inner world of man, the reproduction of psycho-emotional processes.

Psychologism as a defining feature of O. Zhovna's prose writing determines the specifics of the artist's style, which is based on a combination of tradition and innovation, a synthesis of the principles of neorealism, neoromanticism, existentialism). Artistic and psychological analysis, which develops the writer, is the basis of image and idea-thematic systems of works. Artistically exploring the inner world of his heroes, including artists, women, children, O. Zhovna actualizes the theme of motivation, experience of creation and reception of works of art, problems of creative and, consequently, psychological crisis, difficulties of mutual understanding between people, manifestations of rational and irrational in human feelings and behavior, the search for meaning in activities and life. An important component of the psychologism of O. Zhovna's prose is moral and ethical (kindness and evil, sin and redemption, love, faith, understanding, sacrifice) and existential motives (alienation, fear, loneliness, suffering, loss of meaning in life). Factors of in-depth psychological analysis in the works of the writer are techniques of retrospection, combination of different time layers, compositional framing, associative parallelism, artistic detail. It is proved that the elements of dreams, inner monologue, first-person narration, reception and evaluations of the hero-narrator play an important role in revealing the psychology of the heroes.

Key words: *psychologism, prose, stories, image, theme, idea.*